

CRISIS EN CREATIVITEIT

Identificatieprocessen van alleenstaande minderjarige asielzoekers

LIANNE CREMERS

FOTO: KOEN VERHEIJDEN/HH

Lianne Cremers deed drie maanden onderzoek naar identificatieprocessen van alleenstaande minderjarige asielzoekers (ama's). Haar focus lag op drie belangrijke invloedsfactoren: adolescentie, migratie en toekomstperspectief. Het onderzoek laat zien dat ama's zowel crisis ervaren als sterke overlevingsstrategieën ontwikkelen.

Aleenstaande minderjarige asielzoekers leven ver weg van familie, huis en vrienden. Bovendien gaan de meesten in Nederland een onzekere toekomst tegemoet. Daarbij zitten ze volop in de adolescentiefase van hun leven. Een turbulente tijd, waarin zij net als alle andere jongeren op zoek gaan naar een eigen identiteit. Identificatieprocessen zijn dan ook cruciale concepten bij onderzoek naar minderjarige asielzoekers.

Afgesneden van het verleden, rusteloos in het heden en onzeker richting de toekomst komen er al gauw vragen naar boven als: Wie ben ik? Waar hoor ik thuis? en Wat zal er van mij terecht komen? Normaliter vormt de familie een belangrijke bron van identificatie. Voor ama's gaat dit echter niet op.

Naast identificatieprocessen staat adolescentie ook in het teken van ontwikkeling. Bij de ama's op de campus (zie het

▲ Ama's hebben een enorme motivatie om een nieuw leven op te bouwen.

kader Onderzoeksopzet en methode) uitte zich dit met name in flexibiliteit, nieuwsgierigheid en het aansluiten bij *peer groups* binnen de eigen etnische of religieuze groep. De zeventienjarige Afghaanse Behrang* – sinds drie jaar woonachtig op de ama-campus – zegt hierover: 'In het begin heeft niemand een netwerk, je bent ►

► nieuw. Maar als je hier voor een langere periode bent, dan gaan er mensen weg die jij kan opzoeken en je netwerk begint. Ik heb vrienden in bijna elke stad van Nederland.'

De sterke sociale en etnische banden creëren een gevoel van veiligheid waarop de ama's niet alleen terugvallen voor emotionele steun en plezier maar ook voor verschillende praktische zaken zoals een woning en werk. Deze etnische binding versterkt hun culturele identificatie. Daarnaast ontstaan er ook mengvormen van verschillende culturele elementen. Dit komt onder andere naar voren in stijl van kleding, muziek en dans. Zo dansten alle geïnterviewde ama's enthousiast en op hun eigen (traditionele) manier op Bollywoodmuziek (moderne Indiase filmmuziek). Bollywoodfeesten waren razend populair en ontmoetingspunten voor alle verschillende culturen en etniciteiten.

MIGRATIE

In Nederland aangekomen, stuiten ama's op een onbekende culturele context. Dit zorgt voor onzekerheid, ook wel *culture*

Ama's hebben een enorme motivatie om een nieuw leven op te bouwen

shock genoemd. Zo schrikken veel jongens van de Nederlandse rolverdeling tussen man en vrouw.

Hetzelfde geldt voor beleving en interpretatie van ziektes en geneeswijzen. De zeventienjarige Somalische Aziza over de paniekaanval van haar vriendin: 'In mijn land moet er een priester komen die voorleest uit de Koran. De vrouw moet ook geslagen worden, want ze heeft een djinn (een slechte geest) in zich. In Nederland kun je dat niet doen. Je komt hier dus nooit van je *djinn* af. De mensen zouden meteen naar de politie gaan, als er wordt geslagen.'

Ama's maken geen deel meer uit van hun land van oorsprong en ook (nog) niet van Nederland. Hierdoor bestaat er risico op *disidentificatie*, het onvermogen om je ergens mee te identificeren. Het was daaropvallend om te zien dat de meeste ama's verrassend goed in staat waren om traditionele elementen en waarden te behouden en die te combineren met Nederlandse normen en waarden.

ONZEKERE TOEKOMST

Een positief en haalbaar toekomstperspectief is noodzakelijk voor een gezond identificatieproces. Het gebrek hieraan

kan dit proces compliceren of zelfs blokkeren. Als gevolg van het huidige asielbeleid zal 95 procent van de ama's moeten terugkeren naar hun herkomstland. Dit maakt het lastig, zo niet onmogelijk, om deel uit te maken van de Nederlandse samenleving. Om je hier thuis te voelen. Vooral dit laatste is een belangrijk onder-

Bollywoodfeesten waren ontmoetingspunten voor alle culturen en etniciteiten

deel van identificatieprocessen. Neftalem, een zeventienjarige Eritrese jongen die sinds twee jaar woonachtig is op de campus, vertelde: 'Dit is niet zoals een thuis. Je wordt wakker en je moet stempelen. Door al die controle voel je je niet vrij. Als je al die stress hebt, dan voel je je niet thuis. Nooit.'

Het toekomstperspectief van ama's is onzeker en dit veroorzaakt veel frustratie en angst. Toename van een veiligheidsgevoel kan het identificatieproces positief beïnvloeden. Een goede stap in deze richting is gezet via de nieuwe asielwet die op

1 juli 2010 in werking trad. Een van de doelen van deze wet is het zorgvuldiger en sneller afhandelen van asielprocedures. Hierdoor wordt de onzekere periode van wachten op een beslissing ingekort.

Ondanks alle onzekerheid konden veel ama's hun toekomstdromen goed verwoorden. Vrijwel allemaal wilden graag deel uitmaken van de Nederlandse samenleving. Aban, een zeventienjarige Irakese jongen: 'Ik heb een vredig leven hier en dat is alles wat ik nodig heb. Waarom zou ik dan terugkeren? Ja, daar heb ik mijn land,

maar daar zou ik alles weer opnieuw moeten doen. [...] Ik ben al moe genoeg van mijn leven. Ik kan het niet nog een keer doen.'

POSITIEVE BEELDVORMING

De manier waarop de samenleving tegenover hen staat, is van grote invloed op het identificatieproces van jonge asielzoekers. Zeker in deze tijd waarin een mentale omslag heeft plaatsgevonden onder de Nederlandse bevolking en niet iedereen even positief denkt over ama's of asielzoekers in het algemeen. Begrip en steun, maar ook respect is wat deze jongeren nodig hebben. Ama's zitten in een kwetsbare positie, maar zijn tevens jong, flexibel en sterk. Bovendien hebben ze een enorme motivatie om een nieuw leven op te bouwen. ●

Lianne Cremers is sociaal en cultureel antropologe.

*Om privacyredenen zijn de namen van de ama's veranderd.

ONDERZOEKSOPZET EN METHODE

Het onderzoek was kwalitatief van opzet en werd verricht gedurende drie maanden op de ama-campus Baexem in Limburg. In totaal zijn meer dan zestig ama's uit elf verschillende landen bij het onderzoek betrokken. Het merendeel was afkomstig uit Somalië, Afghanistan en Irak. De leeftijd lag tussen de 15 en 18 jaar. De eerste onderzoeksperiode stond in het teken van participerende observatie en informele conversaties tijdens maaltijden, feesten en moskeebezoeken. In de tweede periode zijn semigestructureerde diepte-interviews afgenomen met tien ama's aan de hand van door hen gemaakte foto's. Door deze creatieve manier van interviewen waren ama's makkelijker te benaderen. Tot slot volgden focusgroepen waarin nieuwe inzichten ontstonden door interactie en discussie.

Het onderzoek *Hotel Baexem – Crisis and Creativity: Identification of Solitary Underage Asylum Seekers* van Lianne Cremers is te downloaden via www.pharos.nl

